

Trauminių ir stresinių sutrikimų psichodiagnostika

Evaldas Kazlauskas

8-oji kasmetinė Vilniaus traumų psichologijos konferencija „Psichologo susitikimas su kliento traumine patirtimi“
2017 m. spalio 27 d.

Vilniaus universitetas, Lietuva

Pranešimo planas

- Stresiniai sutrikimai ir jų diagnozavimas
- Trauminės patirties įvertinimas
- Potrauminio streso įvertinimas
- Kompleksinio potrauminio streso sutrikimo įvertinimas
- Adaptacijos sutrikimo įvertinimas
- Apibendrinimas

Trauminės patirties paplitimas

Tyrimų duomenimis trauminius įvykius (susijusius su netektimi, grėsme gyvybei, seksualine prievarta ir kitais įvykiais) patiria arba būna liudininkais **nuo 70 iki 90 proc.** asmenų

Beveik visi klientai yra patyrę traumuojančius įvykius

Kaip įvertinti ką klientai yra patyrę?

Kaip įvertinti ar dėl trauminių patirčių klientas turi reikšmingų psichologinių sunkumų ir kada klientui reikėtų specializuotos pagalbos?

PTSS paplitimas Europoje

European Neuropsychopharmacology (2011) 21, 655-679

www.elsevier.com/locate/euroeuro

ECNP/EBC REPORT 2011

The size and burden of mental disorders and other disorders of the brain in Europe 2010

H.U. Wittchen^{a,*}, F. Jacobi^a,
M. Svensson^a, B. Jönsson^a, J. C.
J. Alonso^b, C. Faravelli¹, L. Fra
A. Maercker^m, J. van Osⁿ, M. P.
R. Simon^q, H.-C. Steinhausen^{l,1}

^a Institute of Clinical Psychology and Psychotherapy
Technische Universität Dresden, Dresden, Germany
^b Centre for Addiction and Mental Health, Toronto,
Canada

Table 2 Summary of prevalence studies (median) in mental disorders: best estimates and number of subjects in the EU affected (part I: diagnoses covered in 2005 report).

Diagnosis (DSM-IV)	Community studies				Expert based		Applicable age range	Gender ratio f:m
	No. of studies	Range (%)	Md ^a (%)	IQR ^a	"Best estimate" ^b %	No. persons affected (in millions) ^b		
Substance use disorders								
Alcohol dependence	15	0.0-9.3	3.4	0.7-4.7	3.4	14.6	15+	0.3
Opioid dependence	14	0.1-0.7	0.3	0.1-0.6	0.1-0.4 ^c	1.0	15-64	0.7
Cannabis dependence	14	0.0-0.9	0.3	0.1-0.4	0.3-1.8 ^d	1.4	15-64	0.4
Psychotic disorders ^e	4/4	0.2-2.6	(0.2) 1.0	0.2-1.1	1.2	5.0	18+	0.8
Mood disorders ^e								
Major depression	16	0.1-3.1	1.2	0.4-2.0	2.0	8.8	14+	2.3
Bipolar disorder	15	0.6-7.9	2.0	1.1-4.4	2.3	10.1	14+	1.2
Generalized anxiety disorder	14	0.2-4.3	2.0	0.6-2.2	1.7-3.4 ^f	8.9	14+	2.5
Specific phobias	12	3.1-11.1	4.9	3.4-7.1	6.4	22.7	14-65	2.5
Obsessive-compulsive disorder	10	0.1-2.3	0.7	0.5-1.1	0.7	2.9	18+	3.1
Post-traumatic stress disorder	12	0.6-6.7	2.3	0.7-2.5	1.1-2.9 ^h	7.7	14+	2.0
Agoraphobia	15	0.2-4.3	2.0	0.6-2.2	1.7-3.4 ^f	8.9	14+	2.1
Social phobia	14	0.2-4.3	2.0	0.6-2.2	1.7-3.4 ^f	8.9	14+	2.4
Generalized anxiety disorder	12	3.1-11.1	4.9	3.4-7.1	6.4	22.7	14-65	1.6
Specific phobias	10	0.1-2.3	0.7	0.5-1.1	0.7	2.9	18+	1.6
Obsessive-compulsive disorder	12	0.6-6.7	2.3	0.7-2.5	1.1-2.9 ^h	7.7	14+	3.4

1,1 – 2,9 proc. EU gyventojų yra Potrauminio streso sutrikimas (14-34 m. 2,9 proc.; 35-65 1,3 proc. 66+ 1,1 proc.)

PTSS paplitimas

European Neuropsychopharmacology (2011) 21, 655–679

www.elsevier.com/locate/euroneuro

ECNP/EBC REPORT 2011

The size and burden of mental disorders and other disorders of the brain in Europe 2010

H.U. Wittchen^{a,*,1}, F. Jacobi^{a,1,2}, J. Rehm^{a,b}, A. Gustavsson^c, M. Svensson^d, B. Jönsson^e, J. Olesen^f, C. Allgulander^g, J. Alonso^h, C. Faravelliⁱ, L. Fratiglioni^j, P. Jennum^k, R. Lieb^l, A. Maercker^m, J. van Osⁿ, M. Preisig^o, L. Salvador-Carulla^p, R. Simon^q, H.-C. Steinhausen^{l,r,s}

^a Institute of Clinical Psychology and Psychotherapy, Center of Epidemiology and Longitudinal Studies (CELOS), Technische Universität Dresden, Dresden, Germany
^b Centre for Addiction and Mental Health, Toronto, Canada
^c Uppsala University, Uppsala, Sweden
^d Stockholm University, Stockholm, Sweden
^e Lund University, Lund, Sweden
^f Aarhus University Hospital, Aarhus, Denmark
^g University of Gothenburg, Gothenburg, Sweden
^h Hospital General de Madrid, Madrid, Spain
ⁱ University of Padua, Padua, Italy
^j University of Turin, Turin, Italy
^k University of Oslo, Oslo, Norway
^l University of Bonn, Bonn, Germany
^m University of Cologne, Cologne, Germany
ⁿ University of Groningen, Groningen, The Netherlands
^o University of Zurich, Zurich, Switzerland
^p University of Valencia, Valencia, Spain
^q University of Toronto, Toronto, Canada
^r University of Wuerzburg, Wuerzburg, Germany
^s University of Bonn, Bonn, Germany

1,1 – 2,9 proc. Lietuvos gyventojų gali turėti Potrauminio streso sutrikimą, remiantis EU epidemiologiniais duomenimis

Ne mažiau kaip 30 tūkst. Lietuvos gyventojų gali būti PTSS (Kazlauskas, 2013)

PTSS paplitimas Lietuvoje

ESTSS VILNIUS

Trauma research in the Baltic countries: from political oppression to recovery

Evaldas Kazlauskas* and Paulina Zelviene

Department of Clinical and Organizational Psychology, Vilnius University, Vilnius, Lithuania

The aim of this paper is to provide an overview of traumatic stress studies from the three Baltic countries—Lithuania, Latvia, and Estonia—and reveal how specific social context contributes to the topics relevant in traumatic stress field in the region. Traumatic stress studies in the Baltic countries are closely related to the complicated history of the region. It was only since the restoration of independence of the Baltic States in the 1990s when traumatic stress studies could emerge. The start of the psychotraumatology in the Baltic States was inspired by the interest of the psychological effects of political violence. Four major topics in traumatic stress literature from the Baltic countries were identified in this article: political violence studies, epidemiology of trauma and posttraumatic stress disorder (PTSD), disaster studies, and developmental aspects of trauma. Traumatic events prevalence was reported between 70 and 75%, and PTSD prevalence range 2–7% in the Baltic countries. The interest in psychotraumatology in the Baltic countries is rising.

Key
Word
Unit
This
at
For
Info

Original Article

Association between posttraumatic stress and acceptance of social changes: Findings from a general population study and proposal of a new concept

Evaldas Kazlauskas and Paulina Zelviene

IJISIP

International Journal of
Social Psychiatry
2017, Vol. 43(2) 126–131
© The Author(s) 2017
Reprints and permissions:
sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav
DOI: 10.1177/002074016687788
journals.sagepub.com/home/ijisip

SAGE

- 2-8 proc. PTSS bendrojoje populiacijoje
- Daugiau kaip 60 tūkst. asmenų

PTSS paplitimas Lietuvoje

Journal of Traumatic Stress
February 2017, 30, 99–102

BRIEF REPORT

“No Posttraumatic Stress Disorder in Lithuania”: National Health Care Fails to Identify PTSD

Evaldas Kazlauskas, Paulina Zelviene, and Jonas Eimontas
Department of Clinical and Organizational Psychology, Vilnius University, Lithuania

Table 1
Diagnosed Cases of Stress-Related Disorders and Depression in the 2014 and 2015 Lithuanian Population

Disorder (ICD-10 code)	2014						2015						
	Women		Men		Total		Women		Men		Total		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Acute stress reaction (F43.0)	845	0.05	409	0.03	1,254	0.04	90.43***	838	0.05	415	0.03	1,253	0.04
Posttraumatic stress disorder (F43.1)	360	0.02	157	0.01	517	0.02	50.86***	311	0.02	135	0.01	446	0.01
Adjustment disorder (F43.2)	3,695	0.23	2,263	0.16	5,958	0.20	154.18***	3,604	0.22	2,277	0.16	5,881	0.19
Enduring personality change after catastrophic experience (F62.0)	3	0.00	23	0.00	26	0.00	18.87***	4	0.00	13	0.00	17	0.00
Major depression (F32, F33)	39,002	2.45	9,339	0.69	48,341	1.64	13,853.77***	37,429	2.37	9,015	0.67	46,444	1.59

Note. Percentages represent frequency of disorders in the population based on the official Lithuanian statistical data for the given year. ICD-10 = the 10th revision of the International Classification of Diseases; χ^2 = chi-square for gender effect.
* $p < .05$. ** $p < .01$.

Kazlauskas, E., Zelviene, P., & Eimontas, J. (2017) ‘No posttraumatic stress disorder in Lithuania’: National health care fails to identify PTSD. *Journal of Traumatic Stress, 30*, 99–102. <http://dx.doi.org/10.1002/jts.22152>

Lietuvoje sveikatos sistemoje diagnozuojama apie 500 PTSS atvejų per metus

Įvertinimas psichotraumatologijoje

- Trauminės ir stresinės patirtys
- Psichologinės reakcijos į traumines patirtis

Trauminės patirties įvertinimas

- Pokalbis
  - Išsamiai aptariama kliento trauminė patirtis
  - Leidžia įvertinti, kurios patirtys yra skaudžiausios

- Klientas gali vengti atsiskleisti apie jam skaudžius patyrimus
- Klientas gali būti pamiršęs svarbias patirtis
- Klientas gali galvoti, kad jo patirtys yra nesvarbios ir nepapasakoja

Trauminės patirties įvertinimas

- Pokalbis
- Trauminių patirčių sąrašai: HTQ-I, BTQ, LEC

Trumpas traumos klausimynas (BTQ)

TRUMPAS TRAUMOS KLAUSIMYNAS (BTQ)

Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.

Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.

Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.

Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.

Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.	Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.	Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.	Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.
Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.	Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.	Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.	Įrašykite tiksliai su apytiksliais, tačiau patikslinti ir patikrinti rezultatus. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų. Jūs galite išsiaiškinti, ar jūsų patirtis yra tokia pati kaip kitų.

Schnurr et al., 1999

10 įvykių: karas, prievarta vaikystėje, fizinis smurtas, seksualinė prievarta, pavojinga liga, autoįvykiai ir kt.

Ar patyrė įvykius?

Ar buvo grėsmė gyvybei?

Ar patyrė sužalojimų?

Kazlauskas, E., Jovarauskaite, L., Mazulyte, E., Skruibis, P., Dovydaitiene, M., Eimontas, J., & Zelviene, P. (2017). 'It will get even better': Preliminary findings from a trauma-focused psychotherapy effectiveness study reveal false positive patients' long-term outcome expectations after the treatment. *Nordic Journal of Psychiatry*, *71*, 277–281. doi:10.1080/08039488.2016.1276623

Kazlauskas, E., & Zelviene, P. (2017). Association between posttraumatic stress and acceptance of social changes: Findings from a general population study and proposal of a new concept. *International Journal of Social Psychiatry*, *63*, 126–131. doi:10.1177/0020764016687788

Kazlauskas, E., Mažulytė, E., Želviėnė, P., Dovydaitienė, M., & Skruibis, P. (2013). Trumpalaikės eklektinės potrauminio streso psichoterapijos veiksmingumas: Vilniaus BEPP studijos žvalgomojo tyrimo rezultatai. *Sveikatos mokslai / Health Sciences*, *23*, 23–28.

Kazlauskas, E., & Želviėnė, P. (2013). Psichologinės gerovės sąsajos su patirtais stresoriais, subjektyviai vertinama sveikata ir sociodemografiniais veiksniais. *Visuomenės sveikata / Public Health*, *4*, 96–103.

Gyvenimo patyrimų skalė (LEC)

Gyvenimo patyrimų skalė (LEC)

Weathers et al., 2013

Gyvenimo įvykiai	Man nutiko	Buvau liudininkas (-ė)	Sužinojau apie tai	Nesu tikras (-a)	Man nenutiko
1. Stichinė nelaimė (pavyzdžiui, paduvis, uraganas, lėktuvis, žemės drebėjimas)					
2. Gaisras ar sprogimas					
3. Fizinis įvykis (pavyzdžiui, būdavo, buvo sužeistas, buvo žemes ar sužeistas, seksualinė prievarta)					
4. Būtinai nepasakojus atsitikimas darbe, namuose ar laisvalaikio metu					
5. Įvykis su psichologiniu meselagavimu (pavyzdžiui, prievarta, įspėjimas, išspėjimas, išspėjimas)					
6. Būtinai nepasakojus įvykis					

17 įvykių: gaisras, smurtas, seksualinė prievarta, artimojo mirtis, stichinė nelaimė, nelaimingi atsitikimai, sužalojimai ir kt.

Įvertinama ar asmuo pats patyrė, ar buvo liudininku, sužinojo apie tai

Mažulytė, E., Gailienė, D., Skerytė-Kazlauskienė, M., Grigutytė, N., Eimontas, J., & Kazlauskas, E. (2014). Trauma experience, psychological resilience and dispositional optimism: three adult generations in Lithuania. *Psichologija*, 49, 20–33.

Trauminės patirties įvertinimas

- Trauminių patirčių sąrašai:
  - Įgalina greitai įvertinti patirtus potencialiai trauminius įvykius
  - Klientai gali pažymėti sąrašė itin skaudžius įvykius, apie kuriuos galbūt nepasakotų psichologui (pvz., seksualinė prievarta)
  - Galima greitai pamatyti kliento patirčių įvairovę
  - Pažymėti įvykiai įgalina vėliau juos aptarti išsamiau su klientu
- Sąrašai neleidžia įvertinti asmens patirties, kuri gali būti unikali ir neįtraukta į įvykių sąrašą
- Pažymėtame sąrašė labai sunku įvertinti, kurie įvykiai labiausiai asmenį sukrėtė

Potrauminio streso sutrikimas

Potrauminio streso sutrikimas

Šis sutrikimas pasireiškia kaip pavėluota ar **užsitęsusi reakcija į stresogeninį įvykį ar situaciją, ypač pavojingą arba katastrofišką (ilgalaikę ar trumpalaikę), kuri sukeltų stiprų distresą beveik kiekvienam**. Tokie predisponuojantys faktoriai kaip asmenybės bruožai (kompulsiniai ar asteniniai) arba anksčiau buvę neuroziniai sutrikimai gali pažeminti sindromo atsiradimo slenkstį ar ap sunkinti jo eigą, tačiau jie nėra nei būtini, nei pakankami sutrikimui atsirasti. Tipiški požymiai yra **įkyrus ir pasikartojantis stresogeninio įvykio išgyvenimas** prisiminimuose (angl. – flashback), sapnuose arba košmaruose, pasireiškiantis, nepaisant nuolat juntamo emocinio „sustingimo“ ir jausmų blankumo, atsiskyrimas nuo kitų žmonių, nejautrumas aplinkos poveikiui, anhedonija bei **vengimas traumą primenančių veiksmų** ir situacijų. Paprastai kartu būna **padidėjęs vegetacinės (autonominės) nervų sistemos sujaudinimas**, pasireiškiantis padidėjusiu dirglumu, sustiprėjusiu baimingumu ir nemiga. Kartu su šiais simptomais **dažnai būna ir nerimas bei depresija**, neretai būna ir suicidinių minčių. Sutrikimas pasireiškia po latentinio periodo, kuris gali svyruoti nuo kelių savaičių iki kelių mėnesių. Sutrikimo eiga yra banguojanti, tačiau dauguma atvejų baigiasi pasveikimu. Nedidelei daliai pacientų šis sutrikimas gali užsitęsti daugelį metų ir tapti lėtiniu ar net pasireikšti stabilia asmenybės deformacija ([F62.0](#)).

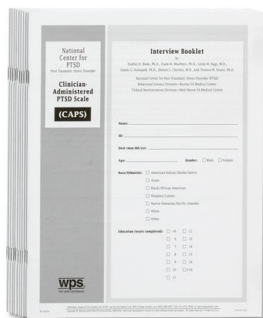

Potrauminio streso įvertinimas

- Struktūruoti interviu: CAPS

Klinikinis PTSS interviu (CAPS)

Potrauminio streso įvertinimas

- Struktūruoti interviu: CAPS
  - Didelis validumas ir patikimumas
- CAPS yra paremtas DSM klasifikacija, kuri Lietuvoje nenaudojama; DSM-5 (2013) ir TLK skirtumai PTSS apibrėžimuose
- Ilgai trunkanti įvertinimo ir rezultatų skaičiavimo procedūra
- Būtinai mokymai norint naudoti diagnostinį interviu

Potrauminio streso įvertinimas

- Struktūruoti interviu: CAPS
- Simptomų skalės: IES-R, HTQ, ITQ

Įvykio poveikio skalė (IES-R)

Įvykio poveikio skalė – Revizuota (IES-R)

Ar kada nors apsigalvojote, kaip gyvenimas keičiasi patirius šį įvykią? Ar galvojate, kaip Jums buvo lengvi šie sunkumai, stijant tai su (prekykite 1994)? Kiek Jūs vengiate ir laukiate šio sunkumai per pastarąsias septynias dienas? Pasirinkite tinkamą atsakymą iš kelių toliau klausimų.

Nr.	Vidut. reik.	Siek. reik.	Vidut. reik.	Greita reik.	Labai stipriai
1. Net koks priminimas šio sunkumo daro nepatogius pojūčius	0	1	2	3	4
2. Dažnai manau, kad negaliu susitvarkyti	0	1	2	3	4
3. Daug kas prisiveda mane galvoti apie tai	0	1	2	3	4
4. Dažnai manau, kad neįstai susitvarkyti	0	1	2	3	4

Weiss & Marmar, 1997

22 simptomų teiginiai

Įvertinami TLK-10/DSM-IV PTSS simptomai:

- Invazija
- Vengimas
- Padidintas dirglumas

Galima įvertinti PTSS rizišką reizuotos (IES-R) rizišką

Kazlauskas, E., Gallienė, D., Domanskaitė-Gota, V., & Trofimova, J. (2006). Įvykio poveikio skalės reizuotos (IES-R) lietuviškos versijos psichometrinės savybės. *Psichologija*, 33, 22–30.

Kazlauskas, E., Jovarauskaite, L., Mazulyte, E., Skruibis, P., Dovydatiene, M., Eimontas, J., & Zelviene, P. (2017). 'It will get even better': Preliminary findings from a trauma-focused psychotherapy effectiveness study reveal false positive patients' long-term outcome expectations after the treatment. *Nordic Journal of Psychiatry*, 71, 277–281. doi:10.1080/08039488.2016.1276623

Kazlauskas, E., & Zelviene, P. (2017). Association between posttraumatic stress and acceptance of social changes: Findings from a general population study and proposal of a new concept. *International Journal of Social Psychiatry*, 63, 126–131. doi:10.1177/0020764016687788

TLK-11 naujovės

ICD-11 Beta Draft - Mortality and Morbidity Statistics

Search:

Foundation ID: <https://icd.who.int/icd/entity/2070699808>

6B70 Post traumatic stress disorder

Parent: Disorders specifically associated with stress

Description: ICD-10 - F43.1

Post-traumatic stress disorder (PTSD) is a disorder that may develop following exposure to an extremely threatening or horrific event or series of events characterized by: 1) re-experiencing the traumatic event or events in the present in the form of vivid intrusive memories, flashbacks, or nightmares, which are typically accompanied by strong and overwhelming emotions such as fear or horror and strong physical sensations, or feelings of being overwhelmed or immersed in the same intense emotions that were experienced during the traumatic event; 2) avoidance of thoughts and memories of the event or events, or avoidance of activities, situations, or people reminiscent of the event or events; and 3) persistent perceptions of heightened current threat, for example as indicated by hypervigilance or an enhanced startle reaction to stimuli such as unexpected noises. The symptoms must persist for at least several weeks and cause significant impairment in personal, family, social, educational, occupational or other important areas of functioning.

Inclusions:

- Traumatic neurosis

Exclusions:

- Acute stress reaction (4F4)
- Complex post traumatic stress disorder (6B71)

TLK-11 naujovės

- Bus patvirtinta 2018 m.
- Naujas stresinių sutrikimų skyrius
  - Potrauminio streso sutrikimas
  - Kompleksinis potrauminio streso sutrikimas
  - Užsitęsusio gedulo sutrikimas
  - Adaptacijos sutrikimas
  - Reaktyvus prieraišumo sutrikimas
  - Nestabdomas socialinio įsitraukimo sutrikimas
  - Kitas specifinis su stresoriais susijęs sutrikimas
  - Kitas su stresoriais susijęs sutrikimas

Tarptautinis traumos klausimynas (ITQ)

- VU traumų psichologijos tyrimų grupė validuoja TLK-11 PTSS ir KPTSS įvertinimo instrumentą Lietuvos populiacijoje

TLK-11 Traumos klausimynas

instrukcija Šimtas patikimas sunkumų ar požymių sąrašas, su kuriais žmonės kartais susiduria po traumingųjų ar stresinių gyvenimo patirčių. Pažymėkite patirčių, kurias jūs labiausiai sukėlė ir atkaklytė į klausimus, atsižvelgiant į šiuos patirčių.

Traumatis patirtis _____

Kada įvyko šis patirtis?

a. mažiau nei prieš 6 mėnesius	d. prieš 5 – 10 metų
b. prieš 6 – 12 mėnesių	e. prieš 10 – 20 metų
c. prieš 1 – 5 metų	f. daugiau nei prieš 20 metų

Atidžiai perskaitykite kiekvieną teiginį ir apibrėžkite vieną iš dešimties esančių skalių, nurodančių kaip stipriai patirtis paveikė jus šiuo metu.

Cloitre, M., Roberts, N., Bisson, J. I., & Brewin, C. R. (2016). ICD-11 Trauma Questionnaire. Self-Report Research Version 1.5.1.

Tarptautinis traumos klausimynas (ITQ)

- Trumpas instrumentas
- Vyksta testavimas
- Galutinėje versijoje planuojama 12 teiginių
- Įvertinamas PTSS ir KPTSS simptomų intensyvumas ir sutrikimo rizika
- Asmuo pildo pats
- Planuojama ateityje parengti ir interviu versiją
- Yra versijos įvairiomis kalbomis
- Planuojama parengti 2018 m.

Cloitre, M., Roberts, N., Bisson, J. I., & Brewin, C. R. (2016). ICD-11 Trauma Questionnaire. Self-Report Research Version 1.5.1.

Tarptautinis traumos klausimynas (ITQ)

Kompleksinis potrauminio streso sutrikimas

- PTSS simptomai
  - Invazija
  - Vengimas
  - Grėsmės jausmas
- Sutrikusios asmens organizacijos simptomai
  - Sutrikusi afektų reguliacija
  - Negatyvus savęs vaizdas
  - Sutrikę santykiai su kitais

ITQ validacija

Figure 1. Countries in which the ITQ has been used

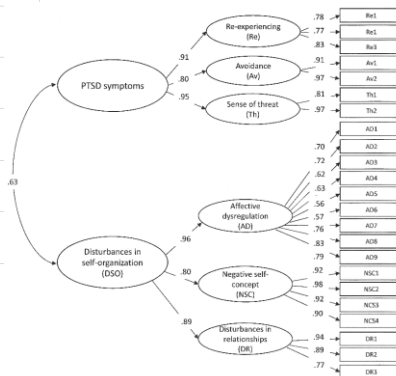
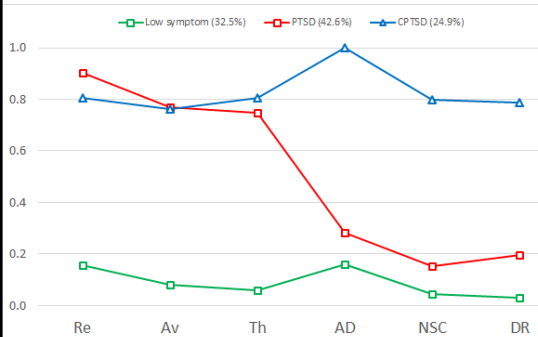
Note: Angola, Australia, Austria, Brazil, Canada, Chile, China, Denmark, France, Georgia, Germany, Hong Kong, Iran, Ireland, Israel, Italy, Japan, Lebanon, Lithuania, Netherlands, Norway, Portugal, Sweden, Switzerland, Thailand, Uganda, Ukraine, United States, United Kingdom.

ITQ tyrimai: Angola, Australija, Austrija, Brazilija, Kanada, Čilė, Kinija, Danija, Prancūzija, Gruzija, Vokietija, Honkongas, Iranas, Airija, Izraelis, Japonija, Jungtinė Karalystė, Jungtinės Amerikos Valstijos, Libanas, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Švedija, Šveicarija, Tailandas, Uganda, Ukraina

Karatzias, T., Cloitre, M., Maercker, A., Kazlauskas, E., Shevlin, M., Hyland, P., Bisson, J., Roberts, N.P., & Brewin, C.R. (in press). PTSD & Complex PTSD: ICD-11 Updates on Concept and Measurement in the UK, USA, Germany and Lithuania. *European Journal of Psychotraumatology*

ITQ pirmieji duomenys Lietuvoje

Kazlauskas, E., Gegieckaite, G., Hyland, P., Zelviene, P., & Cloitre, M. (in press). The Structure of the ICD-11 PTSD and Complex PTSD in Lithuanian Mental Health Services. *European Journal of Psychotraumatology*

Potrauminio streso įvertinimas

- Simptomų skalės: IES-R, HTQ, ITQ
  - Lengvai administruojami
  - Leidžia įvertinti PTSS riziką
  - Galima vertinti kliento būsenos pokyčius
- Klientui sunku tiksliai prisiminti simptomų pasireiškimo intensyvumą
- Negalime diagnozuoti
- PTSS reakcijos yra kintančios laike ir gali svyruoti, todėl vienkartinis matavimas gali būti netikslus

Suaugusiųjų adaptacijos sutrikimas

Contents lists available at ScienceDirect

European Psychiatry

journal homepage: <http://www.europsy-journal.com>

Original article

Adjustment disorder: Empirical study of a new diagnostic concept for ICD-11 in the general population in Lithuania

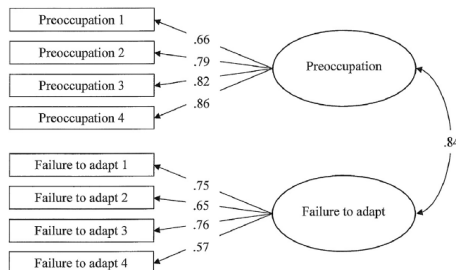

P. Zelviene^a, E. Kazlauskas^{a,*}, J. Eimontas^a, A. Maercker^b

P. Zelviene et al. / European Psychiatry 40 (2017) 20–25

^aVilnius University, Department of Clinical and Organizational Psychology, 9, Universiteto street, 01513 Vilnius

^bUniversity of Zurich, Department of Psychology, 14, Binzmühlestr., Box 17 CH, 8050 Zurich, Switzerland

ADAPTACIJOS SUTRIKIMO NAUJO MODELIO SKALĖ 8 (ADNM-8)

Žemiau pateiktos stresą keliančios gyvenimo situacijos. Prašome Jūsų pažymėti situacijas, su kuriomis susidūrėte per praėjusius vienerius ar dvejus metus ir dėl kurių šiuo metu patiriate labai didelių sunkumų. Pažymėkite visas Jums tinkamas situacijas.

Situacija	Dažnumas per pastarąjį savaitę			
	Niekada	Retai	Kartais	Dažnai
1. Skrybys / išsiskyrimas	☐	☐	☐	☐
2. Konfliktai šeimoje	☐	☐	☐	☐
3. Konfliktai darbe	☐	☐	☐	☐
4. Konfliktai su kaimynais	☐	☐	☐	☐
5. Artimojo liga / slauga	☐	☐	☐	☐
6. Artimojo mirtis	☐	☐	☐	☐
7. Prisitaikymas prie išėjimo į pensiją	☐	☐	☐	☐

Kazlauskas, E., Gegieckaite, G., Eimontas, J., Zelviene, P., & Maercker, A. (in press). A brief measure of ICD-11 adjustment disorder: Investigation of psychometric properties in adult help-seeking sample. *Psychopathology*. doi:10.1159/000484415

Pozityvūs traumų padariniai?

Potrauminis augimas (PTA)

Potrauminis augimas (PTA)

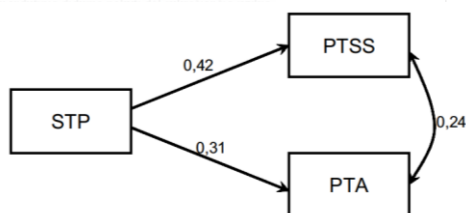
POSTTRAUMATIC GROWTH INVENTORY

Kiekvienai iš žemiau pateiktų teiginių naudojamesi duota skale (vertinkite pasikeitimą jūsų gyvenime po sukryžtaurio įvykio. Apibūdinkite jūsų atskirų patirčių skaitinį).

- 0 = Aš nepatirčiau pokyčių dėl sukryžtaurio įvykio.
- 1 = Aš patirčiau labai nedidelį pokytį dėl sukryžtaurio įvykio.
- 2 = Aš patirčiau vidutinį pokytį dėl sukryžtaurio įvykio.
- 3 = Aš patirčiau.
- 4 = Aš patirčiau.

Pakeičiau savo gyvenimą

Labiau vertinu savo gyv.

Autoriai Tedeschi & Calhaun, 1996

PTGI, 21 teiginys

Įvertinami pozityvūs pokyčiai po traumos:

- Santykiai su kitais
- Naujos galimybės
- Asmenybės stiprybė
- Dvasiniai pokyčiai
- Gyvenimo vertinimas

Kazlauskas, E., Šimėnaitė, I., & Gailienė, D. (2007). Subjektyvaus trauminio patyrimo, potrauminio augimo ir potrauminio streso sutrikimo sąsajos. *Psichologija*, 35, 7–18.

Psichologinė gerovė (WBQ)

ORIGINALUS STRAIPSNIAI
„VISUOMENĖS SVEIKATA“

PSICHOLOGINĖS GEROVĖS SĄSAJOS SU PATIRTAIS STRESORIAIS, SUBJEKTYVIAI VERTINAMA SVEIKATA IR SOCIODEMOGRAFINIAIS VEIKSNIAIS

Evaldas Kazlauskas, Paulina Želviene
Vilniaus universiteto Klinikinės ir organizacinės psichologijos katedra

---

Resiliency: Enhancing Coping with Crisis and Terrorism
D. Ajdukovic et al. (Eds.)
IOS Press, 2012
© 2012 The authors and IOS Press. All rights reserved.
doi: 10.3233/978-1-61499-490-9-141

Chapter 11
A History of Political Violence in the Family as a Resilience Factor

Evaldas KAZLAUSKAS¹, Paulina ŽELVIENE^{*}
^{*}Department of Clinical and Organizational Psychology, Vilnius University, Lithuania

Abstract Lithuania regained its independence about 20 years ago and is a member of the EU with a population of nearly three million... Traumatic experiences and coping with trauma are

PSICHOLOGINĖS GEROVĖS KLAUSIMYNAS - WBQ (versija 2014 03 06)

Tyrimo dalyvis	ID
Vyras/Moteris	Data
Amžius	Tyrėjas

Dėkojame Jūsų patvirtėjimui registruoti naudodamiesi šiuo klausimynu, patvirtinti patvirtinti šiuo klausimynu naudojant šiuos duomenis registruoti.

	Visuomenės sveikata	Stresoriai	Psichologinė gerovė	Sveikata	Visuomenės sveikata
1. Tavo gyvenimas yra labai geras.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Tavo gyvenimas patenkinamas (neblogas).	☐	☐	☐	☐	☐
3. Tavo gyvenimas prastas.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Tavo gyvenimas yra labai prastas (neįtikėtina, kaip prasta situacija, bloga gyvenimo kokybė).	☐	☐	☐	☐	☐
5. Tavo gyvenimas yra geras.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Tavo gyvenimas yra patenkinamas (neblogas).	☐	☐	☐	☐	☐
7. Tavo gyvenimas yra prastas.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Tavo gyvenimas yra labai prastas (neįtikėtina, kaip prasta situacija, bloga gyvenimo kokybė).	☐	☐	☐	☐	☐
9. Tavo gyvenimas yra geras.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Tavo gyvenimas yra patenkinamas (neblogas).	☐	☐	☐	☐	☐

Apibendrinimas

- Tyrimuose Lietuvoje naudojami trauminės patirties ir potrauminio streso įvertinimo instrumentai, tačiau jie nėra siūlomi praktikams
- Rengiamas *Tarptautinis traumos klausimynas* leis psichologams praktikoje nustatyti PTSS ir kompleksinio PTSS riziką
- PTSS diagnostikos problemų sprendimas reikšmingai prisidėtų prie specializuotos psichotraumatologinės pagalbos plėtros Lietuvoje